

Magdalena LASZLO-KUŢIUK

300 DE ANI DE LA NAȘTERE
Hryhorii Savyci Skovoroda (1722-1794)

HRYHORII SKOVORODA ÎN CERCUL FILOSOFILOR*

De-a lungul timpului, despre Hryhorii Skovoroda au fost exprimate cele mai diverse păreri. Ni se pare că această diferență de opinii are legătură cu faptul că, în literatura de specialitate, nu s-a ajuns la un acord referitor la sfera de cunoștințe căreia îi aparțin lucrările sale. Fără îndoială că el a fost poet. Poetul rus Iosif Brodski îl consideră ca fiind primul poet slav remarcabil. A scris și fabule, dar fabulele sale sunt atât de moralizatoare, încât cu greu acesta li se poate alătura autorilor de fabule. Mai degrabă, fabulele sale aparțin filosofiei moralizatoare, la fel ca și corespondența sa. Dar cum putem considera dialogurile și tratatele sale? Ca formă, acestea ar aparține tradiției platonice, dar prin conținut, s-ar încadra, mai degrabă, în categoria pe care filosoful american William James o numește „psihologie religioasă”. Un expert al creației lui Skovoroda, Leonid Ușkalov, analizează operele sale în contextul „teologiei baroce” ucrainene. Într-adevăr, acesta era un univers unic. În timp ce Europa de Vest clocotea din cauza problemelor sociale și politice, cărturarii ucraineni, majoritatea absolvenți ai colegiului Kievo-Movilean (devenit Academie din anul 1708), și-au intensificat activitatea pentru rezolvarea problemelor teologice, actualitatea acestora dovedindu-se necesară pentru a se apăra de atacul catolicismului din partea Poloniei. Profesorii Academiei au scris, de asemenea, tratate de poetică și în limba latină, dar aceste tratate nu făceau altceva decât să repete poeticile din Europa de Vest, care aveau un caracter dogmatic, se aduceau

exemple din aceste poetici, fără niciun exemplu autohton. În tematica lucrărilor sale, Skovoroda nu putea evita acest cerc al literaturii duhovnicești. El putea doar aborda altfel anumite subiecte. Această unicitate îi era dictată de structura sa sufletească. Problematicile pe care le ridică Skovoroda sunt atât de originale, atât de personale, încât filosoful rus Vladimir Ern, în monografia sa „Hryhorii Savyci. Viața și învățăturile”, publicată în anul 1912, a refuzat să recunoască apartenența operelor sale la câmpul teologic și susținea că lucrările sale au doar aparent un caracter teologic, în realitate, Skovoroda fiind un scriitor laic. Această impresie este susținută și de influența puternică în lucrarea sa a structurii psihice a autorului. Dar totuși este vorba despre Dumnezeu și lume, locul omului în lume și cosmologie, văzute prin prisma unei tradiții sau a unui anume temperament. Din cauza lipsei caracterului sistemic, nu îl putem numi filosof pur, întrucât el e tipul extravertitului etic-intuitiv, cu o gândire deductivă și figurativă, gândind, în principal, cu ajutorul alegoriilor și al simbolurilor, iar nu a judecăților și a concluziilor. Originalitatea sa constă nu în înșiruirea strălucitoare a gândurilor, cum întâlnim, de exemplu, la Spinoza, ci în abordarea personală a Bibliei, pe care el o consideră ca fiind o cheie simbolică către cosmos. Spre deosebire de contemporanii săi, gânditorii francezi ai secolului al XVIII-lea, Skovoroda nu încearcă să divizeze bazele credinței și ale bisericii, ci dimpotrivă, se străduiește să aducă toate acestea mai aproape de înțelegerea individului, prin intermediul

Oleh Lazarenko. *Lumea a încercat să mă prindă, dar nu a reușit...*

unor asocieri neașteptate care duc la reprezentări distincte mai des decât în teologia dogmatică.

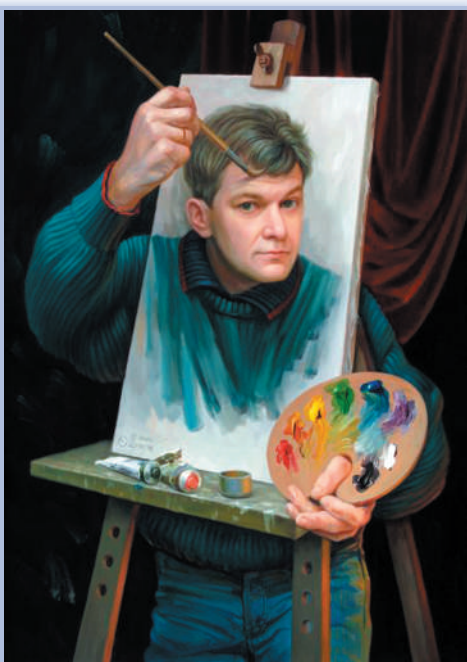
Să luăm, spre exemplu, șarpele. În Geneză, acesta este dușmanul lui Dumnezeu. John Milton, în poemul său „Paradisul pierdut”, care se bazează pe fundamentele teologiei, îl consideră pe șarpe ca fiind Satan. Însă, în poezia din limba latină a lui Skovoroda „Despre cina cea de taină sau despre veșnicie”, șarpele este, în totalitate, un personaj pozitiv. Simțind că nu are acces total la cunoașterea deplină, autorul i se adresează șarpelui, care este simbolul veșniciei, pentru ca acesta să îi releve eternitatea. Aceasta nu mai este teologia creștină, ci filosofia gnosticilor. În tratatul „Soția lui Lot”, el prezintă spiritul și materia într-o antiteză atât de profundă, încât ajunge la o negare totală a ritualului creștin, la care lumea materială încă ia parte în mod activ.

(Continuare la pag. 3)

Traducere din limba ucraineană
de **Jessica BILCEC**

* Articol preluat din revista „Naș holos” („Glasul nostru”), nr. 151/2007.

Oleh Șupleak:
„Creația operelor mele
este ca o furtună:
mai întâi, se adună norii.
Apoi, precum un fulger,
vine ideea.”

Oleh Șupleak (Олег Шуплек) este unul dintre marii artiști ai Ucrainei, ale cărui lucrări spun povești despre pasiune, talent și cultură. Puterea de a-și transforma creațiile în iluzii optice se datorează viziunii sale miraculoase, care întrece orice hotar al imaginației. Tablourile maestrului sunt nestematele unei lumi fără de care arta nu ar fi apreciată la adevărata sa valoare.

Născut la 23 septembrie 1967 în satul Bișce din regiunea Ternopil, raionul Berejany, în Oleh a dăinuit, încă din tinerețe, dorința de a-și urma scopul pentru care simțea că a venit pe lume.

Deși pictura a fost prima și marea sa iubire, tânărul al cărui drum avea să fie presărat de succes a absolvit Facultatea de Arhitectură a Institutului Politehnic din Lviv, în 1991 (în prezent – Universitatea Națională „Politehnica din Lviv”). Timp de 13 ani, a ocupat catedra de profesor de desen și pictură la „Școala de artă pentru copii” din Berejany (2000-2013). A lucrat în diferite domenii ale picturii. De o mare popularitate în întreaga lume s-a bucurat seria sa de picturi-iluzii „Dvovzory”, alături de seriile „Ukrainskyi kosmos” („Universul ucrainean”), „Ridna zemlia” („Pământul natal”), „Polioty nad poliamy” („Zboruri deasupra ogoarelor”). Artistul, după cum el însuși mărturisește, și-a stabilit niște reguli privind picturile-iluzii: toate elementele lucrărilor trebuie să fie legate unele de altele logic, pentru ca fiecare detaliu să se transforme într-un simbol poetic.

Prima sa expoziție personală a fost organizată la „Muzeul tradițiilor locale” din Berejany, urmând să-și expună lucrările și în străinătate. O mare parte dintre acestea se află la Muzeul Național „Taras Șevchenko” din Kiev, la Centrul de Știință din Ontario (Canada), Paris, Madrid, Bangkok, Mafra, Barcelona, Danemarca, Lisabona și în cadrul multor colecții particulare din diverse țări. „Nu-mi place când mi se spune că sunt un Salvador Dali ucrainean. Dar bine că măcar nu mă asemuiască cu Van Gogh, întrucât nu intenționez să-mi tai o ureche...” – a declarat Oleh Șupleak.

În anul 2013, O. Șupleak a câștigat premiul I pentru cea mai reușită schiță a logoului dedicată sărbătoririi a 200 de ani de la nașterea lui Taras Șevchenko, o realizare care i-a deschis ușile spre succes. De asemenea, este Laureat al Fundației Internaționale „Patrimoniul Cultural” din Sankt Petersburg, unde a fost distins cu medalie de aur și diplomă pentru „îndemânarea și crearea unui stil unic în artel plastice”. Printre distincțiile care i-au adus cinste artistului, se numără și „Cetățean de onoare al orașului Berejany”, Premiul Președintelui Ucrainei – Medalia jubiliară „25 de ani de independență a Ucrainei”, „Artist emerit al Ucrainei”, Autor al monedei de grivne

„30 de ani de la independența Ucrainei”.

Când arta prinde aripi, zboară deasupra anotimpurilor, a cerului și a pământului. În cazul marelui artist contemporan ucrainean, limitele creației au fost cu mult peste așteptările omului de rând. Când pasiunea, talentul și cultura joacă același rol, minunea se desăvârșește. Oleh Șupleak are capacitatea unică de a citi arta precum o carte deschisă. Pictorul oferă imaginilor, tablourilor și portretelor o concepție total diferită asupra realității. La prima vedere, se poate desluși un singur peisaj. Dar dacă acordăm răbdare și lăsăm imaginația să ne conducă pe ale sale valuri, vom rămâne muți. Iluziile optice se ascund, de cele mai multe ori, în spatele a ceea ce numim „necunoscut”. Misiunea artei este de a crea imaginea, de a deschide noi uși, de a surprinde...

Când Șupleak s-a așezat pentru prima dată la masă și a creat cea dintâi pictură în ulei, nu i-a trecut prin cap nicio clipă că, în acel moment, avea să descopere o parte a sinelui despre care nu știa că există.

(Continuare la pag. 2)

Mara RUS

Oleh Șupleak: „Creația operelor mele este ca o furtună: mai întâi, se adună norii. Apoi, precum un fulger, vine ideea.”

(Continuare de la pag. 1)

Totul a început de la ideea care i-a luminat întregul univers artistic: aceea de a crea un al doilea strat peste primul, iar rezultatul a dat peste cap concepția lumii în privința picturii. Prin acest mod de a vedea lucrurile, maestrul nu ne-a oferit decât iluzii optice care au avut, au și vor avea în permanență puterea de a jongla cu mintea fiecăruia dintre noi, atât timp cât dăm frâu liber imaginației. În spatele imaginii expuse în prim-plan, se află o a doua reprezentare plastică, ceea ce semnifică faptul că din prima ilustrație se pot observa una sau mai multe picturi, în funcție de cât suntem dispuși să analizăm cu ochiul liber. A doua reprezentare este o confuzie în urma celei dintâi, deoarece oferă libertatea de a privi dincolo de linii, culori, obiecte. Prima imagine oferă celei de-a doua portretul unor oameni celebri, precum Unchiul Sam, Zeus, Charles Darwin, Taras Șevcenko, Ivan Franko, John Lennon, Nicolai Gogol, Van Gogh, Salvador Dalí, Shakespeare etc.

Numit „pictorul iluziei optice”, Oleh Șupleak și-a declarat cu atât mai mult dragostea față de poporul ucrainean, pictându-l pe marele Cobzar, Taras Șevcenko, într-un cadru propice, creat

special pentru a-l valorifica pe unul dintre cei mai mari poeți, prozatori și pictori ucraineni. În două dintre picturile-iluzii dedicate lui Șevcenko: „Nașa duma, nașa pisnea...” („Balada noastră, cântecul nostru...”) (2011) și „Meni 13 mynalo” („Pe când aveam 13 ani”) (2009), portretul poetului se conturează din elemente-imagini reprezentative pentru cele două poezii omonime. Câmpul verde și cerul înnoat ce formează decorul, deși în opoziție, sunt în concordanță cu opera poetului ucrainean. Când melancolie, când bucurie, când tristețe... când iubire de patrie, oameni și viață.

„Eu scriu pentru ca oamenii să citească tablourile mele și încitez în ele lucruri, care să nu fie revelate de la prima vedere... Iar privitorul trebuie să se integreze în lucrare – nu doar să privească, ci, în fiecare zi, să descopere pentru sine câte ceva”, afirmă pictorul ucrainean,

Încă o iluzie optică de impact, sub amprenta marelui artist ucrainean, este și portretul unui om care țintește cu privirea, și în cadrul căruia se află un băiețel pictând într-o zi călduroasă de vară. Este autoportretul lui Oleh Șupleak, iar tânărul care pictează în spatele portretului este copilul care avea să devină

cunoscut și iubit de o țară întreagă, și chiar dincolo de ea. Această tranziție între trecut și viitor oferă o notă fantastică întregului tablou, punând accentul pe trecerea ireversibilă a timpului și dorința de a imortaliza imaginea în care omul, ajuns la vârsta maturității, își păstrează veșnic sufletul de copil.

Creația lui Oleh Șupleak este un izvor nesecat de bogăție. Când arta are capacitatea de a rescrie povești demult sfârșite, ține de întreaga omenire să o promoveze și să o aprecieze la adevărata ei valoare. Iluzionistul ucrainean ne încurajează să gândim, ne îndeamnă să ne depășim limitele imaginației, să acordăm o atenție deosebită detaliilor, să privim dincolo de acestea, și tot așa. Chiar dacă uneori s-ar putea să nu înțelegem din prima clipă mesajul transmis de tablou, Oleh ne provoacă să privim și partea necunoscută a lumii.

Referințe webografice:

- https://uk.wikipedia.org/wiki/Шупляк_Олег_Ілліч
- <https://www.shupliak.com/art.html>
- <http://nova.te.ua/statti/oleg-shuplyak-ne-lyublyu-koly-mene-nazy-vayut-ukrayinskym-dali-ale-dobre-shho-hoch-ne-van-gogom-bo-ne-mayu-bazhannya-rizaty-sobi-vuho/>

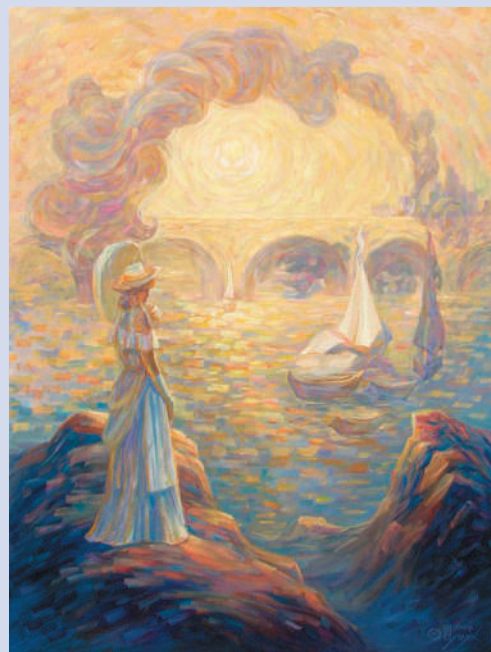
Oleh Șupleak. Zahar și vulturul

Oleh Șupleak. Rembrandt. Întoarcerea fiului risipitor

Oleh Șupleak. Zodierul

Oleh Șupleak. Impresii despre Monet

(Continuare din nr. 36)

Viața – cântec de lebedă sau de cocoși. Melodie ce poate țâșni în răspântia zorilor ca în șevcenkianul poem, ca o scripă, precum tășul cuțitului „sfîntit” în preajma unei bostănării. În acest caz, eroismul devine ușor de înțeles, fiindcă depinde numai de suma impresiilor prinse de cele cinci simțuri, așezarea în ordine a acestora, ca și de combinarea lor pentru a se împlini într-o atracție particular firească și necesară în a ilustra dărzenia lui Iarema. Rămâne deci viața ce poate fi cântec de lebedă sau cântat de cocoși.

Ca și în momentele celor trei succesive lepădări ale lui Petru față de persoana lui Iisus, coerența genuină a viziunii artistice se constituie într-un exemplu de înțelegere și proiecție spre ceea ce se cheamă universal. Natura nu se leapădă de omul Iarema, ci își păstrează valoarea de integrator, prin care trăiri dispersate se organizează într-o viziune unificatoare care poate tălmăci o realitate, indiferent de unghiul din care este privită, iar asta grație unei maniere artistice de înțelegere proprie. Astfel, faptă, timp și spațiu devin: „un conclav în care / unde nu există puțință de alegere, nici echivoc.”

Există un Ochi care vede totul, care știe totul despre jertfelnicie și eroism.

Plânsul orbului – plânsul lui Stepan – aparține eroului de tip șevcenkian. El aminte ne aduce de Achile, cel care a spus:

„Eu, care printre Ahei,
în tabără sunt totuși
cel mai viteaz la război.”

Plânsul orbului Stepan, în viziunea creației artistice a Marelui Cobzar, este mai uman decât lumina.

Prima idee de participare a Eroului la destinul său este acceptarea, concretizată în clipa când:

„Plânge-n hohote tătuca,
Iar Stepan tresare
Și cu ochi orbi el plânge,
Parcă-a dat de soare...”
Urmează, firească, acceptarea:
„Fiul meu bătut de soartă!
Unica-mi speranță!
Unde ți-a fost dat pe lume
Să orbești pe viață?”

Cobzarul cântă stepa, muntele și marea

Firește – erou homeric e-acest Stepaniușka! Acceptă destinul, strălîmpea imagine în devenire și totodată lacrima caznei, victorioasă ca o lupă ce se dilată asupra faptelor din jurul lui.

Suntem liberi și putem să nu credem în plânsul lui Stepanișka, însă avem obligați morală să iubim universul și sufletul lumii în care se integrează personajele create de Marele Cobzar. Lacrima caznei este prima mare putere a plânsului lui Stepan.

Dumnezeu se amestecă direct și cu dreptate în evenimente eroice.

Chiar cu aceeași îndreptățire ce-ar ține de spiritualizarea plânsului eroic.

Pentru motive nepământene, iubirea ca și lacrima sunt Suprema Ficțiune.

Tot atât de amplă, pe cât de reală este lumina zilei ce străbate cristalinul ochiului.

Din diversitatea stărilor sufletești pe care le traversează Stepan și tatăl său, ca și din luminile schimbătoare ale ochilor de cititori ce citesc poemul, se deslușește o anumită „Semiologie” de profunzime a acuității, a felului nostru de a privi valoarea, necesitatea și limitele integrării în Simbol.

Ca într-o colivie ancestrală ce închide în ea stepa, în întregimea ei, eroi biblici sălășluiesc în concepția băștinașilor. Împânzesc mințile. Datorită apariției poemului „Maria”, în concepția locală a acestora, apar ca niște „munți” care se erodaseră în timp, fiind asemănătoare unor „movile” situate aproape de peisajul sufletesc al fiecăruia. De semnalat, des repetatul cuvânt

„movilă”, în contextul poemului „Maria”, dar nu numai aici. La o cercetare mai atentă, așa cum le propunea poetul cu-al său verb vizionar, munții trebuiau să rămână tot piscuri – și-aceasta, tocmai, pentru că fuseseră odată piscuri. Iar Bătrâna Carte a

Lumii certifică adevărul că au fost odată piscuri și vor rămâne piscuri.

Mitologie rafinată în interesul realizării poemului ce-i are protagoniști pe tinerii Maria și Iosif folosește poetul deodată cu realitatea integrării subiectului într-un cadru geografic măreț ce include medii geografice cu răsărit biblic: Tiberiada, localitate de lângă lacul Tiberiada în Galileea (Palestina), Tabor, munte în Galileea, deasupra lacului Tiberiada, Elon, munte în apropierea Ierusalimului. Acest conclav este supervizat de poet, cu atât mai mult cu cât este însoțit de consacratele nominalizări, cum ar fi „Emmanuel” (cu noi este Dumnezeu; denumirea biblică a lui Mesia); tot așa „Osanna” („Izbăvește”, o exclamație de implorare).

Mihai MATEICIUC

(Continuare din nr. 36)

10

Zburam! – mă pierdusem cu firea,
N-am văzut încotro o luase.
Abia se revărsa de ziuă,
Iar el, de spumă plin, zbura-n galop!
Ultimul sunet de glas omenesc auzit,
care creștea

De departe, mă izbea: dușmanii mei!
Era un râs sălbatic, ca de canalie,
Adus de vânt spre mine.
Înfocat de mânie, m-am cutremurat strașnic,
Am rupt funia ce-mi ținea gâtul legat
de coama calului

Și, ridicându-mă pe jumătate
în fierbințeala aceea,
Am răcnit, blestemându-i;
dar huetul galopului,

Goana iute-a calului
Au împiedicat să mă audă.
Mi-ar părea rău, căci aș pătimi,
De-aș ști că n-am putut să le dau ocară înapoi.
Mai în urmă, acea seară le-am plătit-o îndestul:
Fiindcă din acel palat,
Cu podurile și zidurile lui,
Azi n-a mai rămas o piatră măcar
Sau vreun meterez,
Nici în câmpurile lor, vreo mână de iarbă.

George Gordon *BYRON*

MAZEPA

Eugène Delacroix. *Mazeppa pe calul muribund*, 1824

Și poate pe acolo de multe ori vei trece,
Fără să știi că odinioară-n acel loc stătea o cetate.
I-am văzut turnurile cuprinse de foc,
Crăpând, dărâmându-se,
Și plumbul topit
Curgând ca o ploaie

De pe acoperișul ars și negru,
A cărui grosime
Nu s-a putut împotrivi răsplătirii mele.
Într-acea zi de durere, unde hotărât de dâșii
Spre moarte, eram izbit ca de o lance de fulger,
Puțin credeam că voi veni într-o zi
Cu o cavalerie de zece mii de oameni
să mulțumesc

Grafului pentru înjositoarea mea călărire.
Își făcură din mine un joc prea scârnav,
Când, dându-mi un cal sălbatic drept călăuză,
M-au legat pe trupul lui alb de spumă,
Dar și eu i-am jucat încă și mai bine;
Căci, în sfârșit, vremea face toate lucrurile
deopotrivă,

Și, știind numai să aștepti ceasul priincios,
Nu este putere omenească nicicând,
Care să poată scăpa
De răbdarea sau de lungile nopți de așteptare
Ale aceluia care, ca pe-o comoară,
Clocește aducerea-aminte de-o grozavă ocară.

(Va urma)

Traducere în limba română
de **Costache NEGRI**

Versificare și diortosire
de **Ignatie GRECU**

HRYHORII SKOVORODA ÎN CERCUL FILOSOFILOR

(Continuare de la pag. 1)

Acesta era rezultatul logic al întregii sale gândiri evolute, începând cu textul „Narcis”, în care, contrar legendei antice, corpul nu poate fi iubit, ci numai spiritul. S-ar părea că aceasta este o problemă pur teologică, iar concluziile lui Skovoroda aparțin în totalitate problematicei literaturii ucrainene vechi. Totuși, energia gândirii figurative a lui Skovoroda îl duce dincolo de pura teologie. În orice caz, îi vom da cuvântul lui Leonid Mahnoveț, biograful lui Skovoroda: „În opera «Potopul șarpelui», este avansată concepția filosofică a lui Skovoroda referitoare la cele două fațete ale lumii – materială și spirituală, sau «materie» și «formă», deoarece forma, ideea, gândul erau considerate de Skovoroda elementul inițial activ, repetând afirmația idealistului Platon conform căreia natura materială, lumea, e doar o umbră trecătoare a ideilor»”.

La Platon, o astfel de concepție este legată de credința lui în reîncarnarea sufletelor. Omul își amintește propria experiență din momentul în care avea posibilitatea să cunoască în mod nemijlocit lumea ideilor pure. Însăși noțiunea „forme” active în legătură cu materia îi aparține lui Aristotel. Alături de antiteza dintre material și spiritual, pe care Skovoroda o aseamănă cu un copac și umbra lui, el mai diferențiază și „macrocosmosul” și „microcosmosul”. Aceste noțiuni se întâlnesc deja la filosofii antici, dar au fost preluate de așa numita „filosofie a naturii” din secolul al XVI-lea, în special la Paracelsus, un renumit medic și gânditor. Paracelsus aseamăna lumea cu organismul uman pe o scară largă, iar pe om îl considera ca fiind o lume în dimensiuni reduse. Mișcările lumii în micul univers al omului corespund mișcării lumii în marele univers, copiindu-le cu exactitate. În textul lui Skovoroda „Narcis. O discuție despre cunoașterea de sine”, citim următorul dialog:

„*Prietenul*: Am spus eu că tu îți vezi doar coada, dar capul nu ți-l cunoști. Oare poți cunoaște omul văzându-i doar un singur călcâi? Atunci, oare poți spune că te cunoști pe tine însuși? Te-ai pierdut pe tine însuși. Nu ai nici urechi, nici nări, nici ochi, nu ai nimic din tine în afară de propria-ți umbră.

Luca: De ce mă numești umbră?

Prietenul: Deoarece ți-ai pierdut esența propriei ființe, iar în propriul corp vezi doar călcâiul sau coada, trecând de propria exactitatea și pierzându-ți esența” (Vol I, pg. 156).

În continuare:

„*Luca*: Fie. Sub ceruri eu nu văd nimic altceva în afară de ceea ce e vizibil, sau, cum ai spus tu, ceea ce e material sau materie.

Prietenul: De asta ești un păgân necredincios și idolatru.

Luca: Cum adică idolatru, din moment ce cred într-un singur Dumnezeu?

Prietenul: Cum poți crede, când, în afară de ceea ce e vizibil, nu vezi nimic? La urma urmelor, credința disprețuiește ceea ce e vizibil, dar lipsit de conținut, însă se sprijină pe capul, puterea și fundamentul a ceea ce este gol și nepieritor”. (Aceeși sursă).

Astfel, Skovoroda adaptează poziția filosofiei antice idealiste la poziția teologiei creștine și, în acest sens, utilizează materialul ilustrativ realizat în perioada barocului european.

Faptul că Skovoroda nu s-a limitat la învățăturile antichității, ci a intrat în contact și cu filosofia timpurilor noi, rezultă din legăturile sale cu monadologia. Skovoroda nu privește omul ca pe un mecanism gol, după cum îl considerau filosofii materialisti ai secolului al XVIII-lea, ci analizează umanitatea ca un complex de monade independente, în care forța spirituală e decisivă. Citatul de mai sus înlătură orice îndoială în acest sens.

Începând cu Alexandra Efimenko, profesoară din Harkiv, care la sfârșitul secolului al XIX-lea a încercat nejustificat să-l apropie pe Skovoroda de Spinoza, chiar dacă nu au nimic comun nici în concepțiile, nici în metodologia lor, au fost făcute nenumărate încercări de a-l compara pe Skovoroda cu Spinoza (de exemplu, vezi la Anastasia Nijinet). În realitate, comparația potrivită e cu Leibniz (1646-1716). E adevărat, Skovoroda nu îl amintește pe Leibniz, el îi putea cunoaște operele prin intermediul altor filosofi, de exemplu, prin Christian Wolff, dar asemănarea concepției despre om ca microcosmos e foarte evidentă. Despre o astfel de asemănare a amintit apropiatul lui Skovoroda, fondatorul Universității din Harkov, Vasyl Karazin: „Sub înfățișarea și veșmântul ucrainean noi aveam propriul nostru Pitagora, Origene și Leibniz”.

În afară de macrocosmos și microcosmos, Skovoroda definește o a treia lume, lumea simbolurilor. Ea e reprezentată de Biblie și are o proprie natură interioară și exterioară, la fel ca și cele două lumi anterioare. Natura exterioară a Bibliei e reprezentată de partea ei anecdotică, înțelegerea literală a celor spuse în ea, cea interioară conține codificarea structurii universului.

Skovoroda a împrumutat înțelegerea simbolică a Bibliei, în special a Vechiului Testament, de la gânditorul său preferat evreu, Philon din Alexandria. Într-o oarecare măsură, nu atât de mare ca în cazul lui Philon, o astfel de înțelegere simbolică o regăsim și la un alt autor din Alexandria, Clement, care era creștin. Numele său se întâlnește în lista autorilor preferați ai lui Skovoroda, listă oferită de ucenicul său, Myhailo Kovalenskyi. Un alt autor creștin care se regăsește în această listă (vol 2, pag. 293) e Maxim Mărturisitorul, care a fost unul dintre cei mai cunoscuți reprezentanți ai citirii și interpretării simbolice sau analogice a Bibliei. Maxim Mărturisitorul (580-662), filosof creștin neoplatonic, considera că natura a fost creată de Dumnezeu, care s-a dezvăluit în paginile Bibliei.

Studiind tema „Skovoroda în cercul filozofilor”, cercetătorii au stabilit legături în mare parte cu autorii pe care Skovoroda nu îi știa. Dmytro Cejevskyi a studiat în detaliu paralelismul cu misticii germani precum Jakob Bohme și Angelus Silesius. Totuși, pare că nimeni nu l-a comparat pe Skovoroda cu renumitul gânditor al secolului al XVII-lea, Blaise Pascal, cu care Skovoroda a avut multe în comun privitor la structura sufletească și problema abordată. Și Pascal a fost un gânditor religios, care, la fel ca și Skovoroda, a fost dezamăgit de științele exacte (amintim respingerile repetate ale interesului lui Skovoroda față de Sferele lui Copernic, chemarea pentru a privi în peșterile inimii). Să luăm ca exemplu un citat tradus privitor la caracteristicile lui Pascal, din dicționarul lui S. Averintev „Sofia-Logos”: „Locul lui Pascal în istoria filosofiei se remarcă prin faptul că a fost primul gânditor care, trecând prin experiența raționalismului mecanic al secolului al XVII-lea, a ridicat, cu toată acuitatea, problema privitoare la limitele caracterului științific, indicând, în același timp, spre argumentele inimii, diferite de argumentele minții, anticipând astfel următoarea tendință irațională în filosofie... Concluzionând principalele idei creștine din sinteza tradițională din cosmologie și metafizica tipurilor aristotelic și neoplatonic, Pascal refuză să clădească o imagine teologică armonizată artificial a lumii.” Pascal amintește constant nehotărârea naturii umane și, în special, tristețea ei. Amintim „plictiseala” ca motiv central al poeziilor lui Skovoroda. Contrar metodelor geometrice tipice filosofiei lui Spinoza, găsim la Pascal și, mai târziu, la Skovoroda un mod de gândire dialectic. Asemenea lui Pascal, Skovoroda nu putea găsi satisfacție în lume și fugea de oameni. Totuși, fiind, ca și Skovoroda, tipul „lui Hamlet”, nu putea găsi satisfacție nici în singurătate. Skovoroda afirma că „adevărul e fără început”. De aceea, el nu considera că ceea ce e nou ar fi neapărat și mai bun, tindea spre vechii autori. Iată ce scrie Pascal: „Mereu recunoaștem măreția trecutului. Și totuși, dacă am descoperit-o recent, trebuie să acordăm atenție ideii diferite a gânditorilor vechi. Deoarece adevărul e întotdeauna mai vechi decât antichitatea. Adevărul, chiar dacă nu era cunoscut, a existat deja atunci când se formau ideile greșite. Noi am înțelege greșit esența adevărului dacă am crede că ea a venit în existență doar atunci când oamenii au descoperit-o”. În cele din urmă, ambii percep la fel rolul iubirii de sine și al tradiției alegerii profesiei și convingerea faptului că munca trebuie să fie familiară, corespunzând personalității fiecărei persoane. Ambii au o apreciere comună a oamenilor, după valoarea morală, iar nu după statutul social.

Paralelele amintite arată că ambii gânditori pot fi considerați reprezentanți ai filosofiei morale, întrucât pentru ei „inima omului” e mai importantă decât orice alte probleme cosmologice.

(Continuare din nr. 36)

Când Myhailo a aflat că o iubește pe Rahira și că înnoptează câteodată la unchiul Hryhorii a și sărit să-l certe: „Ne faci de rușine, Sava! Te ții cu o strică, la care nu se uită niciun flăcău cinstit din sat și pe care niciun om cu scaun la cap n-are s-o ia de nevastă. Ea e o țigancă valahă urâtă.¹ Uită-te ce dinți, ce gură are! Buzele îi stau pe² obraz ca niște cocoloașe de carne! Nu cumva ți-o fi făcut niscaiva farmece? Uită-te să vezi și tu ce slută e! O frunte năpădită de păr și niște ochi de drăcoaică, ori de câine flămând!”

El nu i-a răspuns nimic lui frate-său la toate astea. De obicei se arăta cam tăcut, atunci când Myhailo aducea vorba despre Rahira, dar altminteri – nici gând să o părească. Când nu putea să o vadă câteva zile în șir, din pricina lui taică-său, care îl împovăra cu treabă, era bolnav, nici mai mult, nici mai puțin. Umbla înveninat, fără vlagă în corp, și mânia mocnea în el. Nu era bine să-l zădărești atunci. Nu se putea stăpâni prea multă vreme. Întocmai ca o apă zăgăzuită care apasă cu toată puterea ei și rupe stăvilă, așa și dragostea lui rupea orice îi stătea în cale, fie pază, fie îndatoriri către părinți, și se ducea la ea. Iar fata îl răsplătea și-l tot răsplătea pentru timpul petrecut împreună, și el se simțea și mai legat de ea.

Probabil³ că nicio fată din lume nu știa să iubească așa cum iubea ea! În brațele ei, el se simțea alt om. Cu buzele-i mari și roșii îi sorbea toată vloga, îl sorbea tot, chiar și atunci când doar îl privea. Și sub privirile ochilor ei, când plini de foc pătimaș, când de veselie, el se înmuia, devenea neputincios, își pierdea și ultimul strop de voință. Râsul ei, un râs zgomotos, scurt, sacadat, îl smulgea oricăror gânduri și-l cufunda în cascadele-i vesele, iar vorba ei se potrivea cu întreaga lui fire.

Părea că toată ființa lui era plină numai de acest simțământ de iubire față de ea, încât pierduse înțelegerea a tot ce nu era legat de stăpânitoarea-i patimă. Se scălda și se scufunda într-însa. Simțea femeia în el, ca pe însăși viața lui, și nici prin gând nu-i trecea să se despartă de ea.

Râdeau împreună de taică-său și de frate-său. Ce puteau ști să știe cum se simțeau⁴ ei amândoi? Iar când îl scoteau din sărite, împiedicându-l să se ducă la Hryhorii, amenința că o să fugă cu ea în Moldova. Da, o să fugă cu ea în Moldova⁵ și tot n-are s-o lase...

Leși din grajd și privi în jur. Era atâta liniște și pustietate împrejur⁶! Pământul se înfățișa încă negru și golaș oriunde îți îndreptai ochii, chiar și hăt departe, unde cerul se povârnea peste zare, doar ici și colo se zăreau brâie verzi-gălbui de grâne de toamnă, care contrastau izbitor cu ogoarele întunecate, neîntoarse de plug. Scurpă înaintea lui. Tare prost se mai simțea aici! Myhailo cânta din fluier când stătea la bordeie, dar el nu știa să cânte și nici nu-i plăcea plânsul jalnic al fluierului. Îi răvășea sufletul. La naiba! Acum trebuia să stea și să se plictisească⁷ aici. Nu vedea tipenie de om, nimic viu prin preajmă. Ce să facă? Oricum, de stat trebuia să stea la bordeie. Tocmai când lipsea el s-ar putea să vină cineva și să le ia toate lucrurile, și atunci țin-te ce-ar avea să audă, și în afară de asta ar fi fost păcat de pagubă. Subțire și zvelt, se întinse de-i trosniră oasele, apoi își prinse mâinile la spate, își săltă capul și privi, mijindu-și pentru o clipă ochii, la cerul de primăvară puțin înnorat...

Făcea asta din obișnuință. Îi plăcea să vâneze păsări și întotdeauna când nu avea treabă mijea ochii și scruta înaltul cerului.⁸ Câteodată așa, fără niciun scop. Vreo câteva păsări, care se fugăreau sus, pe sub nori, pieriră și se iviră îndată din nou, atrăgându-i atenția.⁹

Urmări o bucată de vreme zbeuguiala lor prin văzduh și, deodată, îl fulgeră un gând. Dădu fuga în bordei, smulse arma de vânătoare a lui taică-său din perete, se întoarse în bățătură, ridică pușca, ochi și trase...

Țintise fără greș. Ca un punct negru, care crește vertiginos, o pasăre se prăvăli la pământ. Alergă într-un suflet să vadă ce anume a doborât.

Era o vrabie.

Zăcea fără suflare.

O ridică și o duse dulăului legat în lanț. Se uită câteva clipe cum se joacă cu păsărica înșăngerată. După aceea ridică iarăși ochii spre nori, așteptând... . Nu mai văzu nimic. Detunătura speriașe păsărelele și ele zburară care încotro și dispărură.¹⁰

Zâmbi.

Myhailo n-ar fi fost în stare de o asemenea ispravă, de ar fi trebuit să ținască și o namilă de leu! Tare prost mai trăgea. Ținea pușca așa cum o țin femeile. Într-atât de neîndemânatic se arăta! Eh, grozav ostaș o să mai fie! Cum o să împuște el oamenii în război, dacă nu se pricepe nici măcar un iepure să doboare? Ori poate o să azvârle și la război cu băta, așa cum aruncă după iepuri?...

Râse aproape cu glas tare. Myhailo se dovedea o muiere, deși era puternic ca un urs și avea un spate de uriaș, pe care așeza sacii ca pe o nimica toată, deși, la drept vorbind, era bun pentru muncă cum puțini erau. Numai că avea o inimă moale ca aluatul!...

Zâmbi iarăși.

Oare o să-l ia într-adevăr la armată?

El, Sava, tare ar mai vrea să-l ia. Atunci n-ar mai trebui să se ducă la Rahira pe furis, ca un hoț, căci taică-său e bun și nu-i spune nimic în față, iar maică-sa n-are decât să spună ce-o vrea, să-l certe cât poștește, lui puțin îi pasă, că doar ea nu se ia seara după el, pe când Myhailo...

Stătu încă o vreme așa, adâncit în gânduri... Duse apoi arma înapoi, o agăță la locul ei, închise ușa bordeiului, și, după ce privi în toate părțile, porni cu pas grăbit de-a dreptul peste câmp, spre Rahira.

Între timp – era târziu după prânz – Mariika robotea prin casă. Ea stătea ca de obicei în sat, la casa din „deal”, de lângă conac, și pregătea masa de seară. Îi aștepta pe Ivonika și pe Myhailo să se întoarcă de la oraș. Era o femeie firavă, dar încă destul de tânără, cu trăsături gingașe, în care puteai recunoaște din prima clipă că munca grea, necurmată, dimpreună cu grijile ce-o apăsau, au îmbătrânit-o de timpuriu. Trăia în bună înțelegere cu bărbatul ei, îl respecta și încuviința tot ce făcea el, îi vorbea cu „matală” și-i îndeplinea toate poruncile și dorințele fără să cârtească. Greu de spus care dintre amândoi era mai vrednic; numai că în vreme ce despre Ivonika se spunea că are o inimă neasemuit de bună, Mariikăi i se arunca în spinare zgârcenia.

Ea știa, și asta o supăra peste măsură. Era oare zgârcenie fiindcă strângea pentru copiii ei, pentru care și-ar fi dat sufletul? Fiindcă nu-și pierdea vremea ca alte femei pe la taifasuri, nu dădea nimic din casă fără socoteală și nu făcea daruri? Fiindcă umbla în straie cârpite și nu zăbovea niciodată la fântână? Totuși, era o bună gospodină și avea în casă tot ce se cade să se afle într-o casă cu temei. Și cu toate că nimeni nu știa asta, ea se simțea bine. Nimeni nu știa câtă pânăză adunată de mâinile ei stă ascunsă în ladă. Câte covoare mândre de lână atârănă în pod. Câte perne are, câte ștergere și albituri, câte pieptare, și nici ce ținea în cutia aceea rotundă de tablă, în care Ivonika pune bine hârtiile mai însemnate – învoielile pentru pământ și tot felul de țidule – că acolo, pe fundul cutiei stăteau pitite și bancnote... Iar dacă mâncau de cele mai multe ori borș cu mămăligă, fasole și cartofi – asta nu-i privea decât pe ei. Nu-i păsa ce se petrecea prin alte case, nici ce pune în oală, ori în strachină unul sau altul. Și-apoi, alții parcă se hrăneau mai bine? Zău, ar vrea să vadă și ea așa ceva! Până și Dokia, care se tot fălea prin sat că nimeni nu se pricepe să facă bucate ca ea, fierbea borș în fiecare zi, și parcă ce mare lucru dacă bea și ea câteodată ceai?... Eh, nici vorbă, o fi fost bolnavă ori o fi adus bătrânul Petro ceai de la târg, de și-au opărit gurile cu el! Așa-i, însă în lumea asta: dacă nu dai nimic din casă, nu

împrumuți, nu faci daruri și vrei să păstrezi totul pentru tine, degrabă îți scot nume de „zgârcit” și te împrășcă¹¹ de sus până jos cu noroi, Doamne sfinte! Ea știa de mult asta – le încercase toate pe propria-i piele, și de aceea se ținea departe de toți. Avea numai trei prietene apropiate, cu care se întâlnea mereu. Două femei bătrâne de tot, cu capul alb ca zăpada, și o nevastă tânără.

Cele două bătrâne o ajutau la multe cu sfatul, iar cu nevasta cea tânără era prietenă și la treabă. Încolo, nu mai avea nevoie de nimeni. Ivonika călca pas cu pas pe urmele ei. Trăia bine cu toți, dar prietenie ca lumea legase numai cu bătrânul Petro.

Pe Mariika n-o văzuse nimeni niciodată la¹² cârciumă. La iarmaroc mergea rar, iar de sărbători sau duminica după-amiază în loc să se ducă la taifas prin sat, se tolănea pe¹³ prispă, la soare, și dormea, iar dacă nu, atunci își ungea părul, atât ei, cât și băieților, pieptănându-l frumos, ca pe vremea când erau amândoi copii, și sporovăia despre vite și pământ și – dacă ne-o da Dumnezeu zile – despre viitor. Câteodată ieșea cu Myhailo, ori cu Ivonika la câmp, să vadă grânele...

Astăzi, simțea ceva greu pe suflet, o copleșeau gânduri triste, întunecate.

De dimineață, când Ivonika plecase cu Myhailo la recrutare, la oraș, ea își aruncase în spate un suman și alergase de-a dreptul peste câmpul negru, până în satul vecin, la o țigancă-vrăjitoare, cunoscută prin împrejurimi, să afle din cărțile ei dacă Myhailo va rămâne acasă, ori au să i-l ia, în toamnă, la armată.

Iar vrăjitoarea a tot întins cărțile și iar le-a întins, a tot turuit ceva într-o șoaptă neînțeleasă, apoi i-a spus: „Tu ai un mare necaz, dar pe tine și pe bărbatul tău vă așteaptă de acum încolo necazuri și mai mari. În față vă stau râuri de lacrimi, dar ele o să sece în cele din urmă și tu o să plângi cu lacrimi de sânge. Ai să treci pragul judecătoriei, ai să bătătorești dintr-o singură dată calea spre ea... atât de grea va fi jalea pe ai s-o duci cu tine pe calea ceea... Ai să-ți împarți averea la săraci și ai să fugi de oameni, ce ți-e mai scump o să plece departe de tine, iar ce stă departe de inima ta o să-ți fie aproape. Toate sunt după voia Domnului. O să fie așa cum vrea Dumnezeu! El poate schimba totul. Iar Myhailo o să vină¹⁴ acasă.”

Întocmai așa. Și cu asta s-a întors. Era pe de-a întregul năucită. Vrăjitoarea îți ghicea totul, când te duceai la ea, și negreșit că și astă dată a spus adevărul. Iar Mariika plângea de pe acum. Simțea atâta amărăciune în suflet, că nu-și mai dădea seama ce face. Știa că pe Myhailo au să-l tundă, cu toate că el, chipurile „cădea acasă”, și că în toamnă are să plece de lângă ea pentru doi-trei ani, ba poate chiar pentru totdeauna... Nu puneu câtuși de puțin la îndoială cuvintele vrăjitoarei. Îi vorbise în așa fel, încât ea nu putea decât să o creadă. Dacă numai jumătate din spusele ei ar fi adevărate, și tot o aștepta o nenorocire, o așteptau lacrimi de sânge, după cum zicea vrăjitoarea. Vrăjitoarea asta știa să facă și farmece. Cu tot soiul de buruieni și de descântece îl ademenise pe bărbatul soră-sii, iar omul și-a lăsat nevasta și copiii, a venit la ea și trăiește cu ea, ca bărbatul cu femeia lui, cu toate că era slută și mai bătrână decât el. Se pricepea la tot felul de vrăji și vorbele nu i se duceau în vânt. La ea veneau toate fetele și flăcăii din satele din jur, ea le era tuturor de ajutor. Ba cu buruieni, ba cu vorbe meșteșugite. Ghicea în cărți și vorbea atotștiutoare celui care venea cu inima deschisă și credea în cele ce-i spunea. Mariika credea și ea în spusele vrăjitoarei... Își vedea de treburi, plângând încet. Aprinse focul, se îngriji de bucatele pentru masa de seară, numără găinile și rațele, apoi pregăti o legătură cu mâncare pentru a doua zi dimineața.

(Va urma)

Adaptare de **Natalia BURDUJA**

Ilustrații de **Serhii ADAMOVYCI**

¹Cf. M. Gafton și E. Mihaiciuk – *Și e și urâtă*

²Cf. M. Gafton și E. Mihaiciuk – *În*

³Cf. M. Gafton și E. Mihaiciuk – *De bună seamă*

⁴Cf. M. Gafton și E. Mihaiciuk – *o duceau*

⁵Cf. M. Gafton și E. Mihaiciuk – *lipsește fraza*

⁶Cf. M. Gafton și E. Mihaiciuk – *lipsește cuvântul*

⁷Cf. M. Gafton și E. Mihaiciuk – *lânzezească*

⁸Cf. M. Gafton și E. Mihaiciuk – *lipsește cuvântul*

⁹Cf. M. Gafton și E. Mihaiciuk – *Iuarea-aminte*

¹⁰Cf. M. Gafton și E. Mihaiciuk – *fugiseră care*

încotro, pieriseră

¹¹Cf. M. Gafton și E. Mihaiciuk – *împrășcă*

¹²Cf. M. Gafton și E. Mihaiciuk – *în*

¹³Cf. M. Gafton și E. Mihaiciuk – *prin*

¹⁴Cf. M. Gafton și E. Mihaiciuk – *vie*

Motto: Sufletul nu-l vede nimeni, iar de auzit îl aude nu oricine.

Lucru surprinzător, n-am știut niciodată cu adevărat dacă sunt orb sau văd. Adesea, oamenii mă considerau orb, dar mie mi se părea că văd, doar că asta nu îmi provoca bucurie, pentru că nu mă puteam uita la soare. Încercam să mă uit la el prin lentile multicolore și îi vedeam, uneori, conturul, dar nu știam unde sunt petele solare și unde este suprafața propriu-zisă, lentilele mă înșelau, pentru că înfrumusețau totul altfel. Cum încercam să mă uit în jur fără ochelari, lumina îmi rănea dureros ochii, durerea îmi fulgera creierul, de unde suferința se răspândea prin tot corpul, și eu deveneam bolnav și neputincios. Trebuia să renunț la încercările de a privi soarele fără ochelari, deoarece țineam minte că asta mă poate ucide, iar prin ochelari nu aveam nici un chef să privesc, pentru că, în cele din urmă, și ei mă răneau (chiar tare), iar soarele nu mi-l arătau. Atunci, voiam să văd lumina, fără soare, doar lumina soarelui. Doamne, cât de tare mă rănea! Pur și simplu îmi provoca lacrimi de sânge. Voiam să mă uit la o statuie de marmură în lumina soarelui, aflată sus, pe un pedestal, o, era atât de frumoasă, părea că se va însufleți într-o clipă și va rosti un cuvânt, – imediat începeau să mă doară ochii și eu nici nu mai știam dacă vederea mi se tulbură sau statuia, într-adevăr, se acoperă de pete de mucegai sau până de păianjen, – și iar plângeam de durere și de necaz.

Voiam să mă uit la zăpada albă cu nuanțe blânde ... ea se schimba, se schimba, devenea cenușie, apoi neagră, – nu știu dacă doar eu vedeam asta sau zăpada chiar se topea, transformându-se în baltă, știu doar că eu trebuia să plâng din nou. Am vrut să mă uit la un norișor roz-argintiu în apus, atât de strălucitor și de drăguț, și m-am uitat, și el parcă s-a făcut mai roz, iar ochii au început să mă doară atât de tare, încât abia atunci mi-am dat seama că norul dispăruse, iar deasupra mea, în fața mea și departe, în zare, era doar noaptea tăcută și întunecată. Și atunci mi s-a părut că am orbit, deoarece noaptea aceea a durat mult și eu nu vedeam nimic, nimic strălucitor, nimic alb, nimic multicolor, doar noapte... Plângeam și îi întrebam pe oameni: oare am orbit? Unii ridicau din umeri și ziceau: „Nu știu.”. Alții spuneau: „Nu te gândi la asta.”. Alții mă consolau: „Și orbii trăiesc în lumea asta, sunt și oameni care n-au văzut soarele de când s-au născut.”. Am băgat de seamă că nimeni nu-mi va spune adevărul și m-am cufundat în tăcere.

Aveam, de mult timp, obiceiul de a mă ascunde prin tot felul de cotloane întunecate și peșteri, când lumina îmi chinuia ochii, stăteam acolo singur și așteptam, până când mi se potoleau lacrimile, apoi mergeam iar să caut lumina. Acum nu mai voiam asta. Voiam să caut tovarășia unora ca mine, în cotloanele singuratică îmi era groază, iar printre oamenii sănătoși eram trist, și, poate, și ei se simțeau triști alături de mine.

M-am dus, așadar, la spital. Aici mi-a fost bine. Era acolo un copil bolnav, care nu văzuse soarele de când se născuse: deși îi dădeau speranțe că îl va vedea, el nu credea asta și se străduia să se obișnuiască cu noaptea, dar deseori se împiedica în întuneric și atunci plângea. Câteodată, cânta îndelung niște melodii triste (avea o harpă argintie, cam grea pentru el și cu niște corzi tari) și apoi plângea din nou. Când mă apropiam de el să-l consolez, mă întreba cu o voce înceată:

- Tu ai văzut cândva soarele? Cum arată? Eu cred că e înspăimântător, pentru că frige...
- Și eu cred la fel, – îi răspundeam și mai încet.
- Dar lumina ai văzut-o? – se interesa copilul.
- Nu știu...
- Cum nu știi, tu ai fost văzător.
- Nu știu dacă am fost văzător.
- Dar ai văzut ceva? – insista copilul, enervat deja, – spune, cum era?

Eu începeam să povestesc, dar mă apuca plânsul de mila lui, iar copilul plângea și din cauza lacrimilor mele, și din cauză că nu înțelegea, nicicum nu înțelegea cum adică eu „am văzut” ceva.

Mi-a spus nu o dată:
– De ce „te-ai uitat” la ceea ce numești „alb”? Oare trebuie neapărat „să te uiți”? Poate acel ceva se poate „asculta”?

Eu tăceam, pentru că nu puteam să-i spun: „Pentru om nu e suficient să asculte.”

Copilul întreba mai departe: „De ce «să vezi», dacă te dor ochii de la asta?”

Din nou, n-am putut să-i spun: „Dar la ce sunt buni ochii, dacă nu să vadă?” – și am tăcut iar.

Copilul continua:

– N-ar fi trebuit să te uiți la acel din urmă „norișor”, din cauza lui te dor ochii așa, – în acel moment, copilașul îmi sărută cu blândețe ochii, pe care îi găsisese pipăind cu mânuțele, deși vorbea cu mânie, – dacă nu erai curios de tot felul de „nori” și de acel ceva „alb”, dacă nu le-„ai fi privit”, ai fi sănătos și nu te-ar durea nimic și nu ai sta în spital, ci ai fi acasă și ai lucra.

Nu puteam să-i spun: „Dar tu stai în spital, deși nu «ai privit» niciodată”. I-am spus doar: „Vom munci aici, copilul meu!”.

Împleteam împreună coșulețe și făceam tot felul de munci pentru nevătători, dar eu eram tot bolnav, mă dureau toate din cauza ochilor, iar copilul era încă mic și, astfel, și munca noastră nu dădea nu știu ce rezultate.

Copilul avea un auz foarte fin și auzea imediat, după foșnetul ușor, când eu eram sătul de muncă. Atunci el pune mânuța pe lucrul meu și spunea: „Lasă, o să termin eu coșulețul tău, a mai rămas puțin de făcut, pot termina eu. Nu știi să te oprești când e vorba de muncă!”.

Copilul vorbea adesea cu mânie, dar, în același timp, mânuțele lui îmi strângeau blând și sincer mână și îmi era milă de acele biete mânuțe bune care trebuiau să facă munca mea grea.

Lesea UKRAINKA

Orbul

(Schiță-pendant)

– Coșulețul poate aștepta și până mâine, iar, dacă tu n-ai ce face, mai bine cântă-mi, eu o să mă întind puțin, durerea e mai mică atunci când cânti.

Și copilul aducea harfa sa grea (foarte grea pentru mânuțele sale subțiri de copil) și îmi cânta, iar durerea mea se potolea, iar eu îmi imaginam mai mult ceva inexprimabil în loc să mă gândesc la cum a dispărut norișorul, dacă sunt orb sau văd. Și era așa de bine...

Îmi era milă că el trebuia să-și chinuie mânuțele cu harfa cea grea și cu corzile tari, care îi făceau bășici la degete, în plus, el plângea adesea în timp ce cânta și mă întreba iar ce este soarele, ce este lumina, ce înseamnă „a vedea”, de ce „să privești”; astfel de discuții ne chinuiau pe amândoi și, în urma lor, pe mine mă dureau ochii întotdeauna. După o vreme, se obișnuise deja să nu întrebe, dar, cu toate acestea, eu știam că se gândește la asta și nu-mi era mai ușor....Nici lui...Atunci îl trimiteam să se joace cu alți copii bolnavi (se jucau cel mai des „de-a v-ați ascunselea”), iar eu mergeam la sora de caritate care avea grijă de mine în spital.

O, ea era o adevărată soră pentru mine, bună, blândă, liniștită, vocea ei melodioasă mă ajuta să mă gândesc (împreună cu tovarășul meu, copilul) la faptul că, pentru oameni, e suficient doar „să asculte”: mâinile ei subțiri, fine ca mătasea, îmi dădeau iluzia că le „văd” până în adâncul sufletului. Și, când ne plimbam împreună prin grădină – deasupra noastră cădeau, ca o ploaie delicată ce abia ne atinge obrajii, florile de primăvară și roua din copaci, iar mirosul florilor ne învăluia în tăcere, – nu o dată, uitam de tot că nu văd și nu-mi băteam capul cu faptul că sunt orb sau văd, mă simțeam ca în tinerețe, când eram pe deplin sănătos și umblam, în nopțile întunecate de vară, să ascult privighetoriile în lunca de acasă, atunci ascultam privighetoriile și nu mă gândeam defel ce e mai bun – ziua sau noaptea. Așa mă simțeam adesea lângă sora mea, chiar și ochii încetau să mă mai doară. Iar când, totuși, ei începeau să mă doară, ea îmi

spunea că știe cum și de ce dor și nu mă întreba nimic, doar îmi pune mânuța catifelată pe ochi și niciodată, în prezența ei, durerea mea nu ajungea să-mi stoarcă lacrimi de sânge. Ea nu-mi pune nicio întrebare, dar eu îi povesteam foarte multe, orice doream, și așa era mai ușor decât să discut cu mine însumi în te miri ce colțișor, ascunzându-mă de lumină și de oameni.

Sora mea, cât de bine îmi era cu tine! Tu vindecai în mine tot ce putea fi omenește vindecăt. Tu și copilul cel mănios și bun m-ați întors dacă nu la sănătate (nici măcar nu știu dacă voi fi cândva pe deplin sănătos...), atunci la viață, m-ați eliberat de acea durere cruntă, de acele lacrimi de sânge. Și am ieșit din spital în lume încă bolnav, dar cu o oarecare speranță. Să aștept în spital să mă înzdrăvesc ar fi durat prea mult: încă mi-e teamă să mă uit la soare și nu deschid ochii ziua pentru a nu vedea lumina, dar știu când e zi și când e noapte, pentru că, cumva, văd roșu înaintea ochilor, iar

uneori văd negru, – ba mai văd cumva și neclar, nici alb, nici gri....ceva în genul zorilor sau al înserării... încă nu știu despre ce e vorba, mi-e frică să mă uit... încă nu sunt sigur că nu sunt orb uneori, deoarece și orbii știu când e zi și când e noapte. Nu mă încumet să deschid ochii ...dar, poate, o voi face-o cândva! Oamenii spun că ar trebui să văd deja, dar eu nu știu, mi-e frică să afl.

Nu l-am mai văzut de mult timp pe copil, dar am auzit că a crescut și a început să spere și el, nu doar părinții lui, că va vedea cândva. I-aș da toată speranța mea, pentru ca nădejdea lui să crească luminoasă și adevărată.

Cât despre sora mea...Oh, am auzit că ea... nu, nu pot rosti în legătură cu ea acel cuvânt groaznic, pe care de-atâtea ori l-am spus eu însumi în legătură cu mine. Aș vrea să știu dacă, într-adevăr, ea a luat o boală de ochi (în spital sunt adesea bolnavi contagioși, – poate și eu am fost la fel?) sau este vorba, în cazul ei, doar despre oboseala provocată de o viață grea (asta se întâmplă adesea). Dacă e doar oboseală, ea trebuie să treacă, o voi ajuta eu să treacă.

Mă gândesc adesea la ea și am un vis: o să îi iau din mână bastonul grosolan, pe care i l-au dat niște „tovarăși” buni și o să-l arunc printre lemne, o s-o iau de mână și o să ne plimbăm cum o făceam, cândva, prin grădină.

N-avem nevoie de „milă”, putem lucra câte ceva – și ne vom simți ca și cum nimeni nu însoțește pe nimeni, ci, pur și simplu mergem – fiecare singur, dar alături. Vom umbla fie pe drumul pe care îl cunoaște ea, fie pe cel pe care îl știu eu. Ea cunoaște drumul din pădure, eu îl știu pe cel de lângă mare: și într-un loc, și în altul va fi zgomot și aer curat, vom asculta împreună și vom povesti cu voce tare ce credem despre pădure și despre mare. Ea va rupe o floare și mi-o va da să mă îmbăt de parfumul sufletului pădurii (ea găsește flori chiar și noaptea), eu voi găsi o scoică și i-o voi da surorii mele s-o asculte, în scoică freamătă „sufletul oceanului”, și, astfel, noi vom asculta sufletul. Când ni se va face dor de soare, copilul meu ne va cânta la harfa sa grea, cu corzi tari de argint, acele melodii care vor transforma lacrimile de sânge în rouă argintie, – el a crescut deja, probabil, mânuțele i s-au făcut mai puternice, el e mai mare și nu va mai pune întrebări copilărești, va cânta și va tăcea, eu știu asta.

Și poate, noi... noi doi, eu și sora, vom vedea... îl vom vedea... „soarele nostru cel sfânt”! Iar dacă nu, atunci măcar lumina lui, măcar culoarea lui discretă... Cel care va vedea primul va tăcea, pentru a nu-l supăra pe celălalt, care încă nu vede. Va tăcea, dar va merge mai cu grijă și-și va conduce prietenul cu mai multă siguranță și îl va face să simtă toată frumusețea mării, toată splendoarea pădurii, deci îl va face să simtă. Dar nici frumusețea, nici splendoarea nu vor fi mai mărețe decât sufletul pe care l-am ascultat amândoi, când nu vedeam. Știu asta. Eu nu te văd, minunata mea soră, dar te simt și, cu siguranță, prin asta te iubesc mai mult decât toți prietenii tăi. Nu am un baston pe care să ți-l dau, dar mă ofer pe mine însumi, așa slab cum sunt acum, – mă vei accepta?....

Traducere din limba ucraineană de **Cristina SILAGHI (BUMBAR)**

Tezaur literar (Literaturna skarbnyca)

POVEȘTI UCRAINESE

A fost odată ca niciodată un om tare sărac care trăia într-o împărăție de la marginea pământului. Și avea acel om trei feciori: zdraveni, frumoși și puternici ca trei stejari. Iar între ei, cel mai frumos și mai isteț era Ivanko. Să te tot bucuri de el, dacă n-ar fi nevoile și necazurile. Iar când e sărăcie, nici de frumusețe nu te poți bucura.

Omul și feciorii lui trăiau ca vai de ei, de pe o zi pe alta și așteptau din an în an cu nădejdea că lumea se va schimba și le va surăde și lor norocul. Dar lumea nu se schimba, iar norocul îi ocolea.

Într-o dimineață, s-au trezit ei și le era foame. Iar în casă nu aveau nimic de mâncare. Atunci omul s-a gândit să-i amăgească cumva pe băieți. Îl întreabă pe cel mare:

– Fiule, ce ai visat tu azi-noapte?

– Vai, tată, am visat că am fost oaspetele împăratului.

Am mâncat la el tot felul de bunătăți: plăcinte, fripturi, cozonaci și am băut băuturi grozave – rachiu, vin, lichior. Nici nu-ți mai spun câte bunătăți. Și m-am ghiftuit, de era să-mi plesnească burta...

– Foarte bine. Dacă ai mâncat atât de mult, înseamnă că în dimineața asta nu-ți mai trebuie mâncare...

Băiatul a înghițit în sec.

– Iar tu, fiule, ce ai visat? – îl întreabă tatăl pe feciorul mijlociu.

– Ei, tată, am visat și eu că am fost la împărat și nu numai că am mâncat și am băut pe săturate, dar la urmă m-a îmbrăcat în haine domnești, mi-a dat cizme cu pinteni și o sabie s-o port la șold. Păcat că toate astea au fost doar un vis...

– Nu, fiule, nu-i păcat! Fii mulțumit și cu ceea ce ai visat... Iar tu, Ivanko, ai visat și tu ceva? – l-a întrebat tatăl pe mezin.

– Am visat și eu un vis frumos, tată, dar n-o să spun nimănui ce am visat.

– Nici tatălui tău nu-i povestești?

– Nici duminică și nici altcui!

– Iar eu am să te oblig să-mi povestești!

– N-ai să mă poți obliga!

– Ei, obraznicule! – a sărit omul ca ars. – Te învăț eu cum să vorbești cu tatăl tău!

A înhățat el un băț și a început să-l lovească în cap, peste picioare, pe spinare... Îl bătea și-l tot întreba:

– Îmi spui ce ai visat?

– Nu-ți spun!

– Nu? Atunci, na! – și continua să-l lovească cu bățul.

Când deodată, apare o caretă minunată, strălucind în argint și aur. La caretă erau înhamăți șase perechi de cai, care zburau ca niște șoimi!

– Tpru! Tpru! – strigă vizitii și caii s-au oprit.

La caretă s-a deschis o ferăstruică, din care a apărut un cap încoronat. Era împăratul, care a întrebat:

– Ei, omule, de ce îl bați pe băiat?

– Luminat împărate, el e fiul meu și am dreptul să-l pedepsesc când greșeste. Probabil că faceți la fel cu fiul dumnavoastră.

– Hm... Nu-i așa, pentru că eu nu am fii, am doar o fiică. Dar spune-mi ce a făcut băiatul, că-l bați atât de rău?

– Iată ce s-a întâmplat, luminat împărate. Doi băieți ai mei mai mari mi-au povestit ce au visat azi-nopate, iar obraznicul ăsta mic, Ivanko, nu vrea să povestească, nici să-l tai...

Împăratul s-a gândit puțin, apoi a spus:

– Știi ce, omule? Dă-mi-l mie pe Ivanko. La mine o s-o ducă bine. Cred că mie o să-mi povestească ce a visat.

Omul a dat din umeri:

– Fie cum doriți. Luați-l, că mie îmi ajung doi trântori.

Bătrânul împărat s-a bucurat.

– Ei, Ivanko, urcă în caretă... Iar tu, omule, rămâi sănătos! – a spus împăratul și i-a dat o pungă cu argint și aur.

Vizitiul pocni din bici, și caii nu s-au mai oprit decât în curtea palatului împărătesc.

Slugile au deschis portiera carei, ca să-l ajute pe împărat să coboare și văd că alături de împărat șade un băiat. Nu înțelegeau cum se poate ca lângă împărat să șadă un tânăr țaran.

Iar împăratul a spus:

– Pe acest tânăr să-l respectați ca și când ar fi fiul meu...

L-au luat slugile și l-au îmbrăcat pe Ivanko în haine scumpe. Când a fost condus la masa de prânz, până și împăratul a rămas cu gura căscată – abia l-a recunoscut pe Ivanko. Iar el se purta ca un adevărat prinț.

La masă toți îl priveau pe tânăr, iar prințesa pur și simplu îl sorbea din ochi.

Din acea zi, Ivanko a devenit ca un membru al familiei împăratului. I se îndeplineau toate dorințele: mâncare, băutură, haine scumpe. Iar împăratul l-a îndrăgit ca și când ar fi băiatul lui.

Iar fata împăratului? Doamne! Ea s-a îndrăgostit atât de tare de Ivanko, încât nici nu putea trăi fără el! Au venit

pețitori din toate țările – regi, prinți, baroni, dar fata nici nu voia să audă să iasă după vreunul dintre pretendenți.

A trecut vreo jumătate de an de când trăia Ivanko la curtea împăratului în mare cinste.

Într-o zi, sedea împăratul și vorbea cu tânărul ca un tată cu fiul lui. Discutau despre treburile împărăției. Împăratul îl privea pe Ivanko și nu mai putea de dragul lui: ce flăcău frumos, cum nu mai e altul în toată împărăția – înalt, puternic, deștept. Nimeni nu se putea măsura cu el în luptă, nimeni nu mânuia atât de bine sabia și nimeni nu trăgea atât de bine cu arcul!

Împăratul se uita cu drag la el și se gândea: oare ce o să ajungă Ivanko?

Și și-a adus împăratul aminte cum l-a văzut pe băiat într-un sat, când îl bătea tatăl lui, pentru că nu voia să-i spună ce a visat.

– Ivanko, acum poți să-mi spui ce ai visat tu atunci, când te-a bătut tatăl tău cu bățul?

– Prealuminat împărate, am să vă fiu alături la orice necaz, am să îndeplinesc orice poruncă, dar ce am visat atunci în casa părintească nu vă spun.

Împăratul s-a supărat:

– Ivanko! Trebuie să-mi spui!

– Nu spun!

Atunci împăratul s-a ridicat tremurând de furie:

– Așa?! Ei, o să ai parte de o moarte cumplită! O să poruncesc să fii zidit de viu într-un perete!

– Nici atunci n-o să spun!

Împăratul a chemat zidarii și le-a poruncit să-l zidească pe tânăr.

Împărăteasa și fiica s-au speriat foarte tare, dar n-au îndrăznit să intervină pentru Ivanko.

Meșterii au zidit în curtea împărătească un turn și l-au aruncat pe tânăr înăuntru, ba i-au legat și mâinile. Au zidit și gaura prin care l-au aruncat pe Ivanko în turn, ca el să moară fără hrană, fără apă și fără aer.

Dar pe când se zidea turnul, prințesa s-a întâlnit în taină cu meșterul cel mare și i-a promis mult aur, dacă va face o intrare secretă în turn. Meșterului îi era teamă de furia împăratului și mult timp nu a fost de acord, dar până la urmă s-a învoit: a făcut o intrare subterană, iar în vârful turnului a lăsat o gaură mică prin care să intre aerul. Pentru asta, a primit de la prințesă o pungă cu aur.

Trecuse o lună, trecuse un an, trecuseră doi...

Iar fata împăratului refuza să se mărite. De tânărul zidit în turn lumea din palat a uitat. Dar prințesa se ducea zilnic

în taină la Ivanko, îi ducea mâncare și apă.

Într-o zi, la împărat a venit un sol al ciclopului canibal, adică răul împărat vecin. A adus o veste îngrozitoare: dușmanii se pregătesc să năvălească cu război și să distrugă totul – oameni și bunuri. Doar pe fata împăratului o vor lăsa în viață, iar canibalul o va lua de soție.

Solul i-a înmănat împăratului un baston cu ambele capete absolut la fel. Iar împăratul trebuia să ghicească neapărat: care capăt e de la rădăcină și care de la vârf. Dacă nu va ghici, vor veni cu război!

Toți erau tare îngrijorați: și împăratul, și împărăteasa, și fiica lor. Ce-i de făcut? Canibalii nu se joacă cu vorbele: ei n-o să cruțe nimic.

Împăratul i-a chemat pe sfetnici și i-a întrebat ce-i de făcut. De intrat în război cu ciclopul canibal nici nu putea fi vorba, pentru că el avea o armată de zece ori mai numeroasă. Trebuia găsit altceva.

Au tot cercetat acel baston până seara. Dar nu s-a găsit om care să spună răspicat: acest capăt al bastonului e de la rădăcină, iar acesta e de la vârf.

Sfetnicii au plecat fără să rezolve ceva. Împăratul era îngrijorat, împărăteasa și prințesa plâneau, întreg poporul era înfricoșat, căci oamenii bătrâni mai țineau minte o năvălire a canibalilor.

Când s-a înnoptat, prințesa a luat mâncare și apă și s-a dus la Ivanko. Tânărul vorbea cu ea, iar ea tăcea.

– Ce s-a întâmplat? De ce ești atât de tristă?

– Pentru că... Pentru că ciclopul canibal vine cu război împotriva noastră.

Și i-a povestit tot ce se întâmplase și a adăugat:

– Mai bine mor, decât să fiu soția unui sălbatic canibal!

– N-ai de ce să mori, – a râs Ivanko. – Diseară culcă-te liniștită, iar mâine dimineață spune-i tatălui tău că ai visat că trebuie să pună bastonul în apă și să observe: care capăt se va scufunda, acela e de la rădăcină, iar celălalt e de la vârf.

Ea așa a și făcut. Dis-de-dimineață, fiica s-a dus la tatăl ei îngrijorat și i-a spus:

– Tată, am avut un vis ciudat: bastonul trimis de canibal trebuie aruncat în apă și care capăt o să se scufunde, acela e de la rădăcină.

– Un vis grozav, fata mea! Așa că merită să încercăm.

Au adus o covată cu apă în care au pus bastonul. Într-adevăr, un capăt s-a scufundat, iar celălalt a rămas la suprafața apei.

Și sfetnicii au însemnat care capăt era de la rădăcină și care de la vârf.

După aceea, au trimis bastonul înapoi la sălbaticul canibal.

(Va urma)

Traducere din limba ucraineană de **Corneliu IROD**

1 iunie – Ziua Internațională a Copilului

La mulți ani copiilor din întreaga lume!

„Copiii trebuie să trăiască într-o lume a frumuseții, a basmului, a muzicii, a desenului, a fanteziei, a creației.” – **Vasyl Suhomlynskyi**

Vasyl SUHOMLYNSKYI

ESTE GREU SĂ FII OM...

Copiii se întorceau de la pădure. Astăzi, ei au fost într-o excursie mai îndepărtată. Drumul către casă trecea printr-un mic cătun, situat într-o vale, la câțiva kilometri de sat. Obosiți și fără vlagă, copiii abia au ajuns în cătun.

Au intrat în casa de la marginea cătunului și au cerut apă. Din casă, a ieșit o femeie, iar, în urma ei, un băiețel.

Femeia a scos apă din fântână, a pus-o pe masa din mijlocul curții, iar ea a intrat în casă. Copiii au băut apă și, așezându-se pe iarbă, s-au odihnit. Au prins puteri. Când s-au îndepărtat cam un kilometru, Mariika, dintr-o dată, și-a amintit:

- Noi nu i-am mulțumit femeii pentru apă.
- Copiii s-au oprit. Într-adevăr, au uitat să-i mulțumească.
- Și ce... – zice Roman, – asta nu-i o mare nenorocire.
- Probabil, femeia a și uitat. Merită să ne întoarcem pentru așa un mizilic?
- Merită, – insistă Mariika. – Oare tu nu ai pic de rușine, Roman?
- Roman a zâmbit. Se pare că nu îi era rușine.
- Voi faceți cum vreți, – spuse Mariika, – însă eu mă voi întoarce și îi voi mulțumi...
- De ce? Spune, este obligatoriu să faci asta? – întrebă Roman... – Doar suntem așa de obosiți...
- Pentru că noi suntem oameni. Dacă eram viței, nu ar fi fost nevoie să ne întoarcem...
- Mariika porni spre cătun. După ea s-au luat și ceilalți.
- Roman zăbovi o clipă și, oftând, se târî în urma grupului.
- Este greu să fii om... – spuse el.

Traducere din limba ucraineană
de **Mihaela HERBIL**

Mykola CORSIUC LUT

Doi bulgări de lut...
Frământ în mâini
doi bulgări de lut,
impiedicându-mă adesea
într-un pîrleaz de lacrimi vii.
Lutul meu,
tu ești de veacuri
ornicul mișcărilor în timp,
atîtea vise zac în tine,
atîtea lacrimi de fecioare,
din tine își iau zborul
în cai prealbi înflorind.
Frământ în mâini
doi bulgări de lut...
Prin degete mustește
un vin de verde,
înfloresc albastrele
cu așchii de sînge
prin zimții de petale...
Lutul meu,
ești martor de istorii,
ești martorul
semințelor neîncolțite,
ești martorul metamorfozei
mulțimii de poeme...
în mâini te frământ
și te stropesc cu soare,
iar tu înflorești
în mîinile mele
cu chipul ulciorului alb...

Poezie preluată din vol. *Balada locului.*
Poezie ucraineană din România, Selecție și
traduceri de Stelian Gruia, Editura Kriterion,
București, 1975, pag. 56-57.

Ivan NECIUI-LEVYŢKYI

CONCEPȚIA DESPRE LUME A POPORULUI UCRAINEAN. SCHIȚĂ DE MITOLOGIE UCRAINEANĂ

(Continuare din nr. 36)

În colinde, zeul Tunet apare și sub o a treia înfățișare: ca un plugar care ară un ogor neobișnuit. Un gospodar, probabil zeul luminii, al fulgerului și al tunetului, are câmpul ne măsurat, ne arat și ne semănat. El a fost măsurat de cei trei fii ai gospodarului cu sulitele, a fost arat cu săbiile, a fost grăpat cu pană de struț și semănat cu grâu de primăvară.

Câmpul însuși este descris ca fiind pământ unguresc, arat și semănat, grăpat cu pană de păun, îngrădit cu săbii lucitoare de norul cel rău. Pe acel câmp ară un plug de aur cu șase boi plăvani cu coarne de aur. Boii au juguri de tisă, de cedru, iar opritorile sunt de aramă. În urma plugului merge însuși Dumnezeu. Sf. Petru mână boii, iar Maica Domnului duce semințele de aur. Pe acel câmp semințele au rodit – viță verde, tulpini de argint, spice de aur. Secerătorii au așezat pe câmp snopii deși ca stropii de ploaie, stoguri nenumărate ca stelele pe cer; căruțașii cărau părănd un nor negru, clădeau clăi cât munții. Gospodarul însuși stătea printre stoguri, precum luna cea luminoasă între stele. Iar deasupra acelor clăi stă un șoim, privește marea albastră, privește întreg pământul. Un astfel de câmp sublim, acel pământ unguresc reprezintă cerul care, în mitologie, este adesea reprezentat ca un câmp semănat cu semințe de aur, care sunt stelele. Dumnezeu și Sf. Petru sunt doar imaginea dedublată a zeului Tunet, care ară ogorul, adică cerul, cu plugul său de aur, cu boii săi cu coarne de aur.

Boii sunt imaginea norilor cerești, iar plugul de aur reprezintă fulgerul cu care, într-adevăr, zeul Tunet parcă sfărteacă cerul în bucăți, acoperindu-l cu pene de păun și de struț. Maica Domnului, împărștind semințele de aur, este zeița Nor, deoarece acele semințe se numesc pur și simplu vinul verde, iar vinul reprezintă, în colinde, ploaia. Snopii, stogurile, clăile sunt stelele și norii, care acoperă cerul-câmp pe timp de vară precum clăile și snopii. Șoimul de deasupra stogului și al clăilor este soarele, care cuprinde cu privirea toată marea, tot pământul, fiindcă, în colinde, soarele este adesea înfățișat sub chipul șoimului.

Tunetul și fulgerul, înfățișați sub forma aratului și a semănatului, apar și la alte popoare. Sciții-agricultori se trăgeau din cel mai mic fiu al soarelui. Odată, din cer a căzut un plug din aur fierbinte cu jug de aur. Doi dintre fiii mai

mari ai soarelui, apucând plugul, și-au ars mâinile. Doar fiul cel mic a știut să mânuiască acel plug și de aceea a devenit rege al Sciților. Iason al grecilor a arat câmpul cu boi de aramă, care scoteau flăcări pe nări și l-a semănat cu colți de dragon (șarpe) din care au apărut războinici. O epopee

populară rusească povestește despre Mykola Selianynovych care ara cu un plug aurit. Legenda ucraineană despre Kyryl Kojemiaka povestește că Kyryl, învingând un șarpe, l-a înjugat la plug, a arat cu el brazdă până la mare și l-a înecat în mare. În altă povestire, se povestește cum a apărut un șarpe groaznic, căruia i se dădea câte un băiat din fiecare familie. I-a sosit rândul și fiului de împărat, care a fost dus la șarpe. Atunci i-a apărut îngerul și l-a învățat să spună „Tatăl nostru”, poruncindu-i să fugă de șarpe și să tot rostească rugăciunea.

Trei zile și trei nopți a tot fugit fiul împăratului și nu mai putea deja să alerge mai departe. A zărit o fierărie, în care Sf. Hlib și Borys făureau primul plug pentru oameni. Ei au apucat șarpele, l-au înjugat la plug și au arat brazda care există și azi, lângă Kiev, fiind numită „zidul șarpelui”. Astfel de ziduri sunt multe în Ucraina. Înșurirea Tunetului-Plugar a fost transferată, apoi, de ucraineni asupra lui Hlib și Borys și asupra lui Pantelimon și, într-o oarecare măsură, asupra prorocului Ilie. În ziua acelor sfinți, oamenii se tem să secere, pentru ca tunetul și fulgerul să nu le aprindă clăile pe câmp. Ucrainenii cred că însuși Dumnezeu i-a dat primul plug lui Adam, iar Evei i-a dat fuiorul, alungându-i din rai. Imaginându-și tunetul și fulgerul sub forma aratului și a semănatului, ucrainenii au înzestrat sărbătoarea Colindatului cu toate obiectele aratului și semănatului. În seara de Ajun, în Pokuția se pun pe masă snopii de secară, iar în Galiția se pune pe masă un brăzdar de plug, pentru ca șoarecii și cârțițele să nu strice cerealele, ba chiar umblă, înainte de Anul Nou, cu plugul pe la case. De acolo a venit obiceiul de Anul Nou de a împărștia grăunțe prin casă. Oamenii au făcut legătura dintre acele obiceiuri, care aminteau de semănat și arat și momentul întoarcerii aștrilor cerești dinspre iarnă spre vară.

(Va urma)

Traducere din limba ucraineană
de lector dr. **Cristina SILAGHI (BUMBAR)**

CREATORI DE ARTĂ UCRAINENI

Departe de zgomotul mașinilor, al tramvaielor sau al agitației specifice unei metropole, într-un cadru parcă desprins dintr-o poveste, se aude acordul unei viori. Copacii din jurul căsuței de lemn, veche de peste 100 de ani, parcă și ei își mișcă frunzele în ritmul melodiei care răsună din strune. În ogradă, se întind mesele, pe prisma casei carpetele frumos țesute, cergile din lână și ștergarele înflorate împodobesc decorul, iar la poartă, doi manechini îmbrăcați în straie tradiționale ucrainene așteaptă vizitatorii. Toată lumea se pregătește, fiecare are câte ceva de făcut, dansatorii repetă coregrafia pe care urmează s-o prezinte, femeile scot din geamantane și cutii fel de fel de meșteșuguri, iar copiii împreună cu dascălii lor revizuiesc repertoriul muzical. Doar la câțiva metri distanță de toată forfota specifică acestui eveniment, în celălalt capăt al curții, gospodinele noastre, venite din mai toate colțurile județului Timiș, pregătesc cel mai delicios stand al Expoziției „Creatori de artă ucraineni”.

Rând pe rând, pe alea minorităților de la Muzeul Satului Bănățean din Timișoara, își fac apariția primii vizitatori, printre care se numără și ucrainenii de dincolo de graniță. Oaspeții nici ei nu se lasă așteptați, invitații de onoare fiind președintele Uniunii Ucrainenilor din România, deputatul Nicolae Miroslav Petrețchi, președintele Filialei Timiș a UUR, Gheorghe Hleba, secretarul general UUR Liuba Horvat, președintele comisiei de tineret Ciprian Lușcan și d-na profesoară de limba ucraineană Larisa Petrețchi din Maramureș. Manifestarea culturală reunește anual meșteri populari ucraineni, veniți din diferite județe ale țării, alături de aceștia participând elevi, profesori, pictori, ansambluri artistice autohtone și, nu în ultimul rând, membrii comitetului Filialei Timiș a UUR.

Inaugurarea celei de-a X-a ediții a debutat cu salutul președintelui UUR, deputat Nicolae Miroslav Petrețchi: „Mă mândresc cu faptul că oriunde ar trăi ucrainenii pe teritoriul țării noastre ei își păstrează tradițiile, obiceiurile și limba maternă. Cu acest prilej, vreau să vă mulțumesc tuturor celor care v-ați făcut timp să fiți alături de noi, la o așa importantă manifestare, nu doar pentru comunitatea noastră, ci pentru toți ucrainenii. De asemenea, felicit comitetul Filialei Timiș a UUR, care, în frunte cu președintele Gheorghe Hleba, desfășoară activități deosebite în acest colț al României.”

La rândul ei, doamna Liuba Horvat, secretarul general al UUR, a adus felicitări organizatorilor, și nu numai: „Vreau să felicit comitetul Filialei Timiș a UUR și pe toți ucrainenii din Banat pentru păstrarea tradițiilor, a culturii, a limbii materne și a identității noastre. Trebuie să vă mărturisesc că m-am simțit aici, cu voi, precum în Rai. Și pentru că alături de noi se află vecinii noștri din Ucraina, sper ca acest război crunt și nemilos să se termine în curând și să ne întâlnim în alte circumstanțe pentru a sărbători pacea. Vă doresc toate cele bune și tot binele din lume!”

După deschiderea oficială, a urmat vizitarea standurilor din cadrul expoziției, un moment mult așteptat de către meșterii populari ucraineni. Prima care și-a prezentat creațiile a fost Maria Crișan din localitatea Gottlob. Aceasta ne-a mărturisit că pasiunea pentru cununi ucrainene a dobândit-

o în tinerețe, și acum își aduce aminte cu drag de acele zile, când ea împreună cu surorile ei și alte fete din Bistra se strâneau la clacă să confecționeze coronițe înflorate pentru „druște”. În acele vremuri, pentru unii demult apuse, domnișoarele de onoare care îi însoțeau pe miri la Sfânta Taină a Cununii își asortau costumele tradiționale cu aceste minunate cununi.

„Mai demult, tinerele își împodobeau capetele cu coronițe împletite din flori de câmp și panglici colorate, cele din urmă fiind considerate talismane împotriva deochiului și a forței necurate. Acum, vremurile s-au schimbat, în loc de margarete, maci, spice de grâu sau bujori de câmp confecționez flori din panglici de mătase, asortate cu mărgel. Nu se realizează ușor, este nevoie de răbdare și de multă muncă, însă, la final, sunt spectaculoase. În tradiția noastră populară, erau purtate doar de către fete până la căsătorie, iar, ulterior, erau înlocuite cu batic. Acestea simbolizează cerul pașnic și infinitul neamului”, a declarat Maria Crișan din Gottlob. Unul dintre simbolurile care astăzi, din păcate, este neglijat și uitat este baticul. Dacă ar fi să vorbim despre un record de baticuri colecționate, cu siguranță ucraineanca Ioana Curac din localitatea Racovița s-ar clasa pe primul loc. Ea deține o colecție impresionantă de năframe, pe care fie le-a cumpărat, fie le-a primit de la mama ei.

„Eu am început să colecționez baticuri ucrainene după ce m-am căsătorit, nu am atât de multe, doar 600 de bucăți. La această expoziție, am venit împreună cu două vecine române, și ele s-au luat după mine, fiecare având acasă câte 400 de bucăți. Baticurile mele sunt de diverse forme și culori, unele înflorate, iar altele mai simple. Cândva, baticul ucrainean era brodat cu mătase, se folosea firul roșu, albastru, verde, galben sau roz și foarte rar firul negru”, a susținut Ioana Curac.

De la baticuri ucrainene, trecem pe la standul ucrainenilor din localitatea Darova. Mătușa Maria Șuldac are o pasiune inedită și surprinzător de frumoasă: confecționează straie tradiționale pentru păpuși. De asemenea, țese, brodează, împletește, coase și cântă la drâmbă. Dintre cele 100 de păpuși, care este preferata ei, veți afla în interviul de mai jos:

Mihaela Bumbuc (M.B.): Ați adus cu dumneavoastră la expoziție numeroase păpuși îmbrăcate tradițional, însă mai devreme mi-ați spus că doar una dintre ele este mai deosebită. Care dintre ele și ce straie poartă?

Maria Șuldac (M.Ș.): Este o mireasă tradițională din localitatea Repedea, județul Maramureș, de unde este și casa ucraineană de la Muzeul Satului Bănățean. Tot de acolo sunt și eu, dar m-am născut în localitatea Poienile de sub Munte, și de foarte mulți ani trăiesc în Banat.

M.B.: Mai aveți păpuși acasă?

M.Ș.: Am foarte multe, nu pot să le aduc pe toate cu mine, nu îmi încap într-un microbuz, iar înainte să vin la acest eveniment, am cusut hăinuțe noi pentru ele. Uneori mai trebuie să le schimb portul, să fie mai altfel: le îmbrac în diverse costume tradiționale ucrainene, dar îmi place să cos și costume din zona Banatului, Olteniei, Bucovinei sau Maramureșului.

M.B.: Nu pot să nu remarc costumul tradițional pe care îl purtați. De unde l-ați cumpărat?

M.Ș.: Eu singură l-am făcut, zadiile le-am țesut la război, iar jupa și cămașa sunt brodate de mine. Am învățat să cos la mașină, să brodez, să împleteșc, știu să fac de toate și chiar să cânt la drâmbă.

M.B.: Ce ați mai adus la expoziția meșterilor populari ucraineni?

M.Ș.: Am adus carpete țesute, cergi, ștergare, căpciuri, baticuri, cămăși, fuste tradiționale, așa cum se poartă în Poieni, diverse accesorii și păpuși. Cu mine a venit și fata mea, Ana, și nepoatele mele. Ne place să purtăm portul nostru ucrainean, indiferent dacă este sau nu sărbătoare.

Standul cel mai delicios a fost cel cu preparate tradiționale ucrainene. Oaspeții și toți cei prezenți la eveniment au gustat din sarmale, gogoși, hremzleche, cozonaci cu nucă, mac sau brânză, iar, la final, un grup de mămică refugiate din calea războiului ne-au oferit brișe colorate în nuanțele drapelului ucrainean – albastru și galben.

„Mulțumesc Filialei Timiș a Uniunii Ucrainenilor din România pentru că ne-a invitat la această sărbătoare, ne-am simțim foarte bine cu voi, parcă suntem acasă, la noi, în Ucraina. Trebuie să vă spun că datorită vouă copiii noștri își pot continua atât activitățile educative, cât și cele artistice. Grupul vocal „Kalenka” a fost format la îndemnul vostru, iar noi vă rămânem profund recunoscători pentru tot ceea ce faceți pentru noi”, a susținut Victoria din Kiev.

Muzica și voia bună au fost aduse de grupul „Trio Hrin” din Remetea Mică, tot de acolo, sub atenta îndrumare a profesoarei Ana Hrin, copiii de la „Remeteanca” ne-au încântat atât instrumental, cât și vocal, iar corul „Chedrovena” din Petroasa Mare, coordonat de profesoara Mariana Cubaș, și elevii din Știuța au cântat și au recitat poezii în limba maternă. Și dansatorii de la ansamblul „Molodi Druzi” din Știuța au reușit să capteze atenția spectatorilor cu o serie de noi elemente coregrafice, specifice dansului ucrainean, iar cel mai nou grup vocal, „Kalenka”, a interpretat „Oi u luzi cervona kalena”. O atracție pentru cei mici a fost și cercul de creație. Aici, copiii împreună cu profesoara Mioara Cinar au avut la dispoziție culori, pensule și figurine din ceramică, pe care să le picteze în voie.

„A fost o manifestare foarte reușită, au venit meșteri populari din Timiș, Arad, Caraș-Severin, Maramureș și Ucraina. La această ediție, am avut onoarea să-i avem alături de noi pe reprezentanții Uniunii Ucrainenilor din România, comitetul Filialei Timiș a UUR și, bineînțeles, numeroși ucraineni nu doar de la noi, ci și de dincolo de graniță. De asemenea, am avut o urnă mobilă pentru strângerea de donații, deoarece campania umanitară *Pentru pacea din Ucraina și solidaritate cu poporul ucrainean* continuă”, a declarat Gheorghe Hleba, președintele UUR Timiș.

Expoziția „Creatori de artă ucraineni”, organizată la Timișoara, face parte din proiectele anuale ale Filialei Timiș a UUR. Aceasta se bucură de prezența numeroșilor tineri ucraineni, dornici să învețe câte ceva din tradițiile, cultura și identitatea noastră.

Mihaela BUMBUC